

Antano Mockaus 100-osioms gimimo metinėms

Brolių Juškų atminimo riteris

GRAŽINA KADŽYTĖ

Mums, kitamet minėsiantiems Antano Juškos 200-ąsias gimimo metines, labai svarbu šiomet prisiminti prieš šimtą metų gimusį žmogų, kurio dėka ne tik Antano ir Jono Juškų nuveiktų darbų atminimas išsaugotas tautos kultūrinėje atmintyje, bet ir patys broliai po ilgos atskirties tolimojoje Kazanės žemėje sugrįžo į Lietuvą, kur juos priglaudė Veliuonos bažnyčios šventoriaus kalnelis. Tas žmogus – atkaklus žemaitis, lituanistas ir muzikas, mokytojas, mokslininkas, tautosakininkas, Dainų švenčių vyriausiasis tvarkdarys, daugelio vertingų sumanymų ir darbų autorius Antanas Mockus.

Jis gimė 1918 m. rugsėjo 7 d. Šiaulių apskrities, Papilės parapijos Krioklių kaime, buvo ketvirtas septynių vaikų šeimoje. Tėvas buvo mokėsis siuvėjo amato, tad, nors pats labiau linko prie žemės ir pasirinko ūkininko dalią, mokslo vertę suprato ir vaikus skatino jo siekti. Kol vyresnieji vaikai ir Antanas lankė anapus Ventos, Žilių kaime, tuo metu buvusią mokyklą, tėvas rūpinosi, kad ir jų sodžiuje būtų įsteigta pradinė mokykla, važinėjo pas Šiaulių apskrities valdininkus. Ir atkaklus žemaitis savo pasiekė – 1930 m. į Kriokliuose įsteigtą mokyklą buvo paskirtas mokytojas Felicijus Prekeris, ką tik baigęs Šiaulių mokytojų seminariją, kilęs nuo Šeduvos. Kaip ne vienas šviesuolis šeduvis, F. Prekeris ypač domėjosi tautosaka, ragino ir mokinius užrašinėti ją savo šeimose, iš kaimynų. Vieną kitą sąsiuvinį kaip

Nuotrauka iš šeimos albumo. LTRFt 22700.

mokėdamas prirašęs atidavė mokytojui ir Antanas. Juodu siejo abipusis palankumas, graži bendrystė. Antanėlis tuo metu buvo vienintelis Krioklių pradinės mokyklos ketvirtokas, dvylikametis paaugliukas, kadangi, kaip seniau būdavo įprasta, lankyti mokyklą pradėjo būdamas devynerių metų. Dažnai pertraukų metu, kuriems vaikams bežaidžiant, juodu atokiau susėdę kalbėdavosi įvairiomis temomis. F. Prekeris įkalbėjo tėvus mokslams gabų Antaną leisti į Viekšnių progimnaziją. Jam reikėjo susitarti ir su Papilės Simono Daukanto pradinės mokyklos pedagogais, kad Antanas galėtų laikyti baigiamuosius egzaminus su jų mokiniais, nes dėl vieno ketvirtoko visos egzaminų komisijos Kriokliuose vargu ar besulauksi. Mokytojas surado ir korepetitorių, kuris jo gabų mokinį per vasarą parengė stoti iškart į antrąją klasę. Nors Viekšniuose Antanas taip pat stengėsi gerai mokytis, dainavo mokyklos chore, tačiau, kaip matyti iš jo užrašų, šiltesni santykiai su progimnazijos pedagogais nesusiklostė. 1935 m. išlaikęs baigiamuosius egzaminus, kuriam laikui turėjo nutraukti mokslus ir tik 1939 m., susiklosčius palankesnėms aplinkybėms, įstojo į Šiaulių gimnaziją. Čia vėl išsiskleidė gimnazistiškai jaunystei būdingi aukšti siekiai: dainavo chore, dalyvavo literatų sambūriuose, užbėgdavo pagiedoti bažnyčioje, kur anuomet vargonavo Julius Juzeliūnas. Čia gimė vaikinų viso gyvenimo draugystė, kurią dabar, garbiems vyrams išėjus anapilin, toliau palaiko žmonos ir vaikai. Antanui Mockui energijos ir gyvenimo troškulio visada buvo per kraštus. Dar besimokydamas gimnazijoje jis lankė ir muzikos mokyklą, įsigudrino net kurį laiką karo metais papildomai lankyti mokytojų kvalifikacijos kėlimo kursus. Buvo įstojęs ir į Kauno konservatoriją, nes turėjo skaidrų tenorą ir gerus muzikinius duomenis. 1943 m., kai vokiečių okupacinė valdžia ėmė uždarinėti aukštąsias mokslo įstaigas, žemaičių tylus atkaklumas nugalėjo – Papilėje buvo įkurta triklasė progimnazija, kurioje tarp kitų jaunų mokytojų, pertrauktų studijų studentų, atsirado ir Antanas Mockus. Čia jis dėstė lietuvių kalbą ir literatūrą, muziką, subūrė moksleivių chorą. Buvę choristai iki šiol mena, kad mėgstamiausia mokytojo daina buvusi „Pempel, pempel kuoduotoji“; jei tik būtų galėjęs, būtų suteikęs jai žemaičių *dainų dainos* statusą, ko gero, dėl greito ir intensyvaus ritmo, labiausiai atitinkančio jo paties prigimtį.

1944 m., atkurus Vilniaus universitetą, susirinko pirmasis pokario studentų li-tuanistų kursas, kurį, jau gerokai žiemojus, papildė žemaičiai, rudens semestrą dar praleidę anapus fronto linijos. Mockus vėl buvo tarp jų, vėl studijavo kiek tik aprėpdamas, taip pat – ir Vilniaus konservatorijoje solinį dainavimą. Ten jam irgi sekėsi – buvo net pakviestas atlikti Trikė vaidmenį operoje „Eugenijus Oneginas“, dėl to labai džiaugėsi ir didžiavosi visi bendrakursiai. Mielai organizuodavo bendrabutyje dainų vakarėlius. Nors galėjo siekti solisto karjeros, tačiau gyvenimo kelias pasuko tautosakos link. Ten pat, konservatorijoje, jam teko bendrauti su Jadvyga Čiurlionyte ir nuo jos užsikrėsti meile lietuvių liaudies dainai. Dar didesnę įtaką

darė universitete sutiktos asmenybės: Vosylius Sezemanas, Juozas Balčikonis, Balys Sruoga, o ypač Vincas Mykolaitis-Putinas. Gavęs siūlymą studijuoti aspirantūroje, jis paprašė jį būti mokslinio darbo vadovu. V. Mykolaičio-Putino patariamasis pasirinko tautosakos temą: „Broliai Juškos – lietuvių liaudies dainų rinkėjai ir leidėjai“. Į medžiagos paieškas nėrė visa galva: išvaikščiojo visas vietas Lietuvoje, kur A. Juškos kunigauta ir užrašinės dainos, rinko archyvinis duomenis visur, kur tik įmanoma buvo prieiti, nuvažiavo į Leningrado archyvus, į Kazanę. Ten surado ir labai kruopščiai išmatavo, apskaičiavo, nusibraižė brolių Juškų kapų vietą, tarsi nujausdamas, kad ateityje tai labai pravertis. Filologijos mokslų kandidato disertacija buvo apginta 1956 m., tačiau atskiru leidiniu šį darbą pavyko išleisti tik 2003 m., jau po autoriaus mirties, nuoširdžiai talkinant tautosakininkui Stasiui Skrodeniui¹. Šio ir kitų Mockaus tautosakinių darbų mokslinę vertę išsamiai yra aptaręs akademikas Leonardas Sauka monografijoje *Lietuvių tautosakos mokslas XX amžiuje*².

Bebaigiantis aspirantūros studijas jaunas, kaip tada buvo įprasta sakyti, *daug žadantis* mokslininkas 1952 metų rudenį buvo paskirtas į Lietuvių kalbos ir literatūros instituto Tautosakos sektorių, kuris buvo ką tik perimtas iš Istorijos instituto ir turėjo tik pustručio etato. Čia jau dirbo Ambraziejus Jonynas, Margarita Vymerytė ir Bronius Uginčius. Kaip matyti iš autobiografinių užrašų ir buvusių bendradarbių atsiminimų, pateiktų knygoje *Antanas Mockus: tautosakininkas, pedagogas, kultūros veikėjas*³, kurią sudarė žmona Valerija Mockienė ir buvusi kolegė Regina Norkevičienė, aukštesnėse instancijose galimai buvo numatytas Tautosakos sektoriaus vadovu ir tolesnei karjerai institute. Daugeliui tuomet buvo mįslė: kaip tam entuziastingam užsispyrėliui atsiveria ne kiekvienam prieinamos durys? Kadangi jis ėjo vedamas kilnių užmojų ir tvirto tikėjimo savo teisumu, tad ir kiti valia nevalia imdavo juo tikėti, – žinoma, tik ten, kur nesikirdavo interesai. Antai 1953 m. LKP CK kultūros skyriuje, kai buvo svarstomi Valstybinės grožinės literatūros leidyklos planai, buvo užsiminta ir apie tautosakos paveldo vertybes, tarp jų ir apie Antano Juškos surinktus ir broliui Jonui padedant išleistus tris *Lietuviškų dainų* (1880–1882) ir du *Lietuviškų svotbinių dainų* (1883) tomus. Senieji vertingi leidiniai jau buvo tapę bibliografinė retenybe, tad jų atnaujinimas būtų labai reikalingas. Ir štai, iš kitų instancijų leidimai gauti, o Lietuvių kalbos ir literatūros institutas bendradarbiauti nesutinka. Tada *Lietuviškas dainas* rengti pasiūloma Antanui Mockui, ir šis, nesiklausęs instituto direktoriaus, imasi šio darbo. 1954 m. išleidžiami

1 Antanas Mockus. *Broliai Juškos: lietuvių liaudies dainų rinkėjai ir leidėjai*, spaudai parengė Stasys Skrodenis, Vilnius: Tyto alba, 2003.

2 Leonardas Sauka. *Lietuvių tautosakos mokslas XX amžiuje: tyrėjai ir jų darbai*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2016, p. 315–330.

3 *Antanas Mockus: tautosakininkas, pedagogas, kultūros veikėjas*, sudarytojos V. Mockienė, R. Norkevičienė, Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1998.

įspūdingais aptaisais trys dainų tomai. Jie sulaukia didelio skaitytojų susidomėjimo, o jų sudarytojas – tiesioginės vadovybės pirmojo papeikimo. Savo atsiminimuose profesorius Kazys Grigas rašo:

Antano ir Korsako nesutarimų priežastys buvo kelios. Pirmoji bus atsiradusi, kai Korsakui paaiškėjo, kad Mockus rengia spaudai A. Juškos „Lietuviškų dainų“ tritomį. Nebaigia rašyti disertacijos, nevykdo instituto planų, o užsiiminėja pašaline veikla – ne instituto vardu rengia spaudai leidinius. Už tokią ir panašią saviveiklą kliuvo ne vienam instituto darbuotojui, kliuvo ir Antanui Mockui. Korsakas buvo ne tik instituto vadovas. Nuo jo valios ir supratimo priklausė daug su literatūros vertinimu ir leidyba susijusių dalykų. Jis buvo atsargus, ko gero, atsargesnis už kitus Maskvos režimo užkulisius perpratusius ir prie jų prisiderinti sugebėjusius vadovus. Jis vengė, kad, gink Dieve, neužsitrauktų partinių viršūnių rūstybės. Visa, kas dirbama institute, būdavo svarstoma, daug kartų peržiūrima, kol pagaliau pasirašoma paties direktoriaus. Ir tai, žiūrėk, akliems partijos pareigūnams daug kas užkliūdavo. Tada plūsteldavo kaltinimų banga, kuriai bandydamas atsispirti likdavai dar labiau kaltas. O tiesiais nuo autoriaus ar parengėjo stalo į leidyklą ateinantys tekstai... Visko juose pasitaiko. Pastebės kas „ideologinę diversiją“, išpūs partinėje spaudoje ar kokioje tribūnoje, ir klius ne tik autoriui, bet ir institutui, kuriame jis dirba. Žiūrėk, ką rašo instituto žmonės! Vargas direktoriui.⁴

Tuo tarpu pats Mockus nė kiek apie tai negalvoja, nes jo galvoje sukasi aibė naujų sumanymų. Šitoks turtingas Lietuvių tautosakos archyvas sujungtas su Lietuvių mokslo draugijos rinkiniais laukia sisteminimo, tyrimo ir sklaidos! Paskirtas pirmasis Tautosakos sektoriaus vedėjas atsiraitoja rankoves didelėms permainoms. Išreikalaujama iš ankšto palėpės kambarėlio tautosakininkus perkelti į erdvesnį kambarį pirmajame aukšte (į buvusį Petro Vileišio darbo kabinetą). Kaskart paklibindamas Plano komiteto ar kitų reikalingų įstaigų duris, vedėjas parsineša po vieną ar porą leidimų naujiems tautosakininkų etatams. Būdamas ištikimės meilės muzikai žmogus, ir čia randa reikalą dainų tyrimams kviesti darbuotojus muzikologus. Pasitelkia jaunystės laikų bičiulį J. Juzeliūną, kad, jam užtarus, tarpininkautų Kompozitorių sąjunga. Pajėgų, nors ir gausėjančių, toli gražu nepakanka kataloginimo darbams tokia sparta, kokios reikėtų. Sugalvojama išeitis: Vilniaus universitete ir Vilniaus pedagoginiame institute ieškoma studentų lituanistų, kurie už simbolinį atlygį savaitgaliais galėtų perrašinėti korteles. Kadangi institute tai sukeltų nemažą sujudimą, be to, nepakaktų vietos, priimamas rizikingas sprendimas: Mockus veža studentams rankraščius ir korteles, o kartu važiuoja ir sektoriaus darbuotojas, pasiryžęs aukoti laisvadienius, nes studentams konsultuoti ir rankraščiams saugoti reikalingas savas žmogus. Tai, be abejo, didelis darbo drausmės pa-

4 *Antanas Mockus: tautosakininkas, pedagogas, kultūros veikėjas*, p. 105–106.

žeidimas, bet kaip kitaip tą vežimą pajudinsi, jeigu savos pajėgos per silpnos, jeigu pareigingiausiai kolegei Bronėi Kazlauskienei nuo kortelių perrašinėjimo nusilpo akys?.. Taip besiverčiant, dingteli dar viena mintis: kortelėse rašomos tik anotacijos, bet ateis laikas, kai rengiant dainynus vėl reikės naršyti tuos pačius rinkinius ieškant viso teksto! Vėlgi, pasak K. Grigo,

pradėjo sektoriaus vadovas lankyti Mokslų Akademijos ir valdžios viršūnes su prašymais, kad institutas būtų papildytas dešimčia mašininkų, kurios kartu su katalogintojomis rašytų po kelias kiekvienos dainos kopijas. Kopijas (rankraštyne dainų tekstų tada buvo apie 500 00 vienetų) planuota suskirstyti tuo pačiu tipologiniu principu, kaip ir jų kortelės kataloge, po vieną egzempliorių palikti būsimam leidiniui, o kitus saugumo sumetimais laikyti keliose skirtingose saugyklose. Šito Korsakui buvo per daug. Suburti institute didžiulį mašininkų biurą, sutelkti grupę, gauti patalpas keleriopai išsiplečiančioms saugykloms jam pasirodė neįmanoma utopija...⁵

Vertinant iš dabarties, būtų įdomu patirti, o kas būtų buvę, jeigu...? Tačiau tada būtų reikėję pagalvoti ir apie kalbininkus, literatus, to paties instituto darbuotojus. Jie irgi turėjo savų planų, ketinimų, galbūt ir ambicijų, tiktai neturėjo tokio nesutramdomo *spiritus movens*, kokį turėjo tautosakininkai. Taip savaime ėmė augti priešpriešos, atsirado terpė svarstymams, ginčams, kol iš Tautosakos sektoriaus vadovo pareigų pažemintas į vyresnius mokslinius bendradarbius Antanas Mockus 1959 metų lapkritį perėjo dirbti į Mokyklų mokslinio tyrimo institutą (vėliau pervadintą Pedagogikos tyrimų institutu). Lygiai po metų tapęs direktoriaus pavaduotoju mokslo reikalams, labai entuziastingai pasinėrė į pedagogikos mokslo organizavimą ir sklaidą. Viena iš daugeliui įsiminusių jo pedagoginių idėjų buvo metalofonų pritaikymas muzikos pamokoms, kaip galimybė visiems be išimties vaikams suteikti instrumentinio muzikavimo patirtis. Kita jam labai priimtina sritis buvo šeimos pedagogika; jos žinių ir įdomių išvalgų jau buvo sukaupęs iš literatūros, mokslo tyrimų, taip pat iš savo patirties, nes su žmona augino du vaikus, patarinėjo gausioms giminaičių šeimoms. 1991 m. po instituto pertvarkos išėjęs į pensiją, Mockus ir toliau nenustygo – buvo sumanęs parengti, jo manymu, populiarių praktiškų pedagogikos leidinių, kurie turėtų būti dovanojami jaunavedžiams tuoktuvių proga arba tėvams – krikštijant vaikus.

Tačiau grįžkime prie mūsų aptariamos asmenybės didžiausios gyvenimo aistros, kuri buvo pažymėta jo gyvenimo kelyje kaip pagrindinė misija – brolių Juškų atminimo puoselėjimas. Pasirinkta disertacijos tema pirmą kartą į Kazanę Mockus nuvedė dar 1951 metais. Jau tuomet jis, turėdamas Antano Jaroševičiaus fotografiją, nustatė, jog yra dingęs Antano antkapinis paminklas, sulaužyta kapo tvorelė,

5 Ten pat, p. 107.

ir sunerimęs pradėjo dalytis mintimis, kaip būtų galima brolių palaikus iš svietimos jiems žemės parvežti į jų visada mylėtą gimtąją Lietuvą. Tuokart, nesulaukus pritarimo, sumanymas buvo atidėtas, bet nepamirštas. Mokslininkas toliau rinko įvairią informaciją, ieškojo J. Juškos palikuonių Lenkijoje, brolių atminimui neabejingų žmonių Lietuvoje. Vienas tokių buvo veliuoniškis mokytojas Stasys Liutvinavičius, daug nusipelnęs Lietuvos kraštotyrai. Jo raginami veliuoniečiai kreipėsi į tuometinį kultūros ministrą Juozą Banaitį ir Rašytojų sąjungos pirmininką Eduardą Mieželaitį, prašydami padėti sugrąžinti brolių Juškų palaikus į Lietuvą ir įsipareigodami Veliuonoje juos tinkamai pagerbti ir saugoti. Pamažu reikalas vėl įsisiūbavo. 1967 m. spalį Mockus buvo paprašytas nuvykti į Kazanę derėtis. Nors tas žygis nedavė rezultatų, bet pasėta sėkla ėmė leisti daigus. Dar kartą brolių Juškų perkėlimo byla susirūpinta 1976 metais. Ir vėl Mockus važiuoja į Kazanę, dabar jau dviese – su Kultūros ministerijos Muziejų ir kultūros paveldo apsaugos valdybos viršininku architektu Jonu Glemža. Šis padarė dar keletą brėžinių, atstovavo Lietuvos valdžios institucijoms. Parvežta informacija sulaukė labai netikėtų išvadų: LKP CK prezidiumo nuspręsta Juškų palaikus perlaidoti Kazanėje ir atkurti paminklą Antanui Juškai. Tai padaryti pavesta Kultūros ministerijai. Tada, pasak Mockaus, prasidėjo anuomet įprasti žaidimai, kuriuos vaizdingai vadinta *gumos tempimu*:

Apskritai buvo svarbu, kad Kultūros ministerija neskubėtų to CK nutarimo vykdyti. Ne kartą, kai sutikdavau J. Glemžą, jis, tuomet ministro pavaduotojas, lyg atsiprašydamas man sakydavo: „Geriamas Mockau, dar nieko nepadarėme“. Aš nulenkдавau galvą ir su pasitenkinimu išvardavau: „Ačiū, kad nepadarėte“. Taip buvo keletą metų. Kartais pagalvodavau, kad jeigu ir perkels Juškų palaikus Kazanėje į kitą vietą, vis vien, progai pasitaikius, vertėtų organizuoti jų perkėlimą į Lietuvą.⁶

Tvirtai laikydamasis šios minties ir neprarasdamas vilties, Mockus ir toliau ieškojo būdų šiai savo misijai įvykdyti. 1989 m. jo parengtą raštą LKP CK pirmajam sekretoriui Algirdui Brazauskui pasirašė Lietuvos kalbos ir literatūros instituto direktorius Jonas Lankutis, Lietuvos rašytojų sąjungos pirmininkas Vytautas Martinkus, Lietuvos kultūros fondo valdybos pirmininkas Česlovas Kudaba, Lietuvos kraštotyros draugijos Centro tarybos pirmininkas Kazimieras Račkauskas. Stiprėjant palaikančiųjų organizacijų balsams, buvo gautas pritarimas Lietuvoje, po kurio laiko atėjo teigiamas atsakymas ir iš Kazanės, bet... prasidėjo blokada. Kurį laiką vėl viskas stabtelėjo, laimė, labai trumpam. 1990 m. spalio 18 d. į Kazanę jau skrido Antanas Mockus, su juo – Kultūros paveldo departamento vadovas Audrius Penkauskas ir vadovaujantis specialistas Bronius Kašielionis. Kitą dieną prie grupės prisidėjo archeologas Vytautas Urbanavičius, Lietuvos televizijos diktoriaus,

⁶ *Ten pat*, p. 139.

kraštoty rinkas ir žurnalistas Henrikas Paulauskas, operatorius Rimtautas Oškinis ir Vilkijos Antano Juškos muziejaus direktorius Arūnas Sniečkus. Tikriausiai ateinančiais metais, kai bus daugiau kalbama apie brolius Juškas, dar ne kartą bus atkurtos tos jaudinančios akimirkos, užfiksuotos užrašytuose atsiminimuose ir filmuotuose siužetuose. Nemažą dalį jų šį rudenį išgirdome ir pamatėme į Lietuvos literatūros ir tautosakos institutą paminėti Antano Mockaus 100-ųjų gimimo metinių sukvietai kiek įmanoma daugiau jo bendražygių ir bičiulių⁷. Konferencijos vaizdo įrašas, kurio trukmė apie pusketvirtos valandos, papildė ir Tautosakos archyvo videoteką.

V. Urbanavičiaus rodytoje filmuotoje medžiagoje matyti, koks graudžiai džiugus Antanas Mockus Veliuonos bažnyčioje dalyvauja didžiojo įvykio pamaldose. Ir jau tada, matyt, jam kirbėjo mintis pasiūlyti Veliuonos mokyklą pavadinti brolių Juškų vardu. Ir tas jo noras išsipildė – 1992 m. mokyklai buvo suteiktas žymių XIX a. kultūros veikėjų Antano ir Jono Juškų vardas. Gimnazija Antaną Mockų išrinko savo bendruomenės garbės nariu, jo įpareigota saugo ir kasmet prasmingai mini brolių atminimą, jo tarpininkaujama yra pasirašiusi bendradarbiavimo sutartį su Lietuvos literatūros ir tautosakos institutu, kuris labai geranoriškai ir našiai dalyvavo baigiamajame didžiosios odisėjos etape. Kasmet į veliuniškių rengiamus minėjimus vyksta kas nors iš Instituto tautosakininkų, draugaujame ir kitokiomis progomis. O kiek tų progų ir adresatų gali dar atsiverti?.. Ir už visa tai turime dėkoti Antanui Mockui. Praėjusio rudens prisilietimas neįtikėtina išplėtė pažintį su žmogumi, kurio daugeliui iš mūsų neteko susitikti, bet, skaitydami tai, kas parašyta, klausydami to, kas išsakyta, žiūrėdami kadaise filmuotus vaizdus, suvokiame, kaip sudėtinga aprėpti iškilios asmenybės turtingumą. Turbūt to, kas čia parašyta, ir to, kas liko nepaminėta, neišeitų tinkamiau apibendrinti, negu tai yra padaręs ištikimas brolių Juškų grąžinimo odisėjos bendražygis, taip pat jau šviesaus atminimo, Henrikas Paulauskas:

Kai mąstau apie lietuvių charakterį, būdą, man visados prisimena Antanas Mockus – tautosakos tyrinėtojas, kuklus kultūros darbuotojas. Aiškų gyvenimo tikslas, didžiausias reiklumas sau, jo siekiant, tvarkingumas, dėmesys kitiems žmonėms, neeilinis organizatoriaus talentas. O, kad nors kas dešimtas mūsų tautos vyras turėtų tiek valios, užsispyrimo ir dvasinio taurumo, kiek turėjo nepamirštamasis Antanas!⁸

7 Plačiau skaitykite šio tomo p. xx.

8 *Antanas Mockus: tautosakininkas, pedagogas, kultūros veikėjas*, p. 145.